

УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Рекомендована д.ф.н., професором Д.І.Дмитрієвським

УДК 615.1:339.13

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ПОБУДОВИ ВІТЧИЗНЯНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ

В.М.Толочко, М.Л.Сятиня, О.І.Тихонов

Національна фармацевтична академія України

Наведені результати дослідження організаційних аспектів побудови вітчизняного фармацевтичного ринку шляхом вивчення типів фармацевтичних підприємств, обсягів їх роботи, забезпечення складом і розмірами приміщень, кадровим потенціалом та можливих напрямків покращення цих якісних характеристик.

На сьогоднішній день процес формування вітчизняного фармацевтичного ринку продовжується і тому він привертає увагу науковців та практиків. Чітка уява про стан, можливості та проблеми ринку сприятиме прийняттю правильних управлінських рішень на державному і регіональному рівнях стосовно його регулювання. Дослідження фармацевтичного ринку проводяться, як правило, за напрямками — наявність лікарських засобів та їх обіг, розподіл за фармакотерапевтичними групами; обсяг товарообігу та його динаміка в часі, в тому числі вітчизняних та імпортованих лікарських засобів, їх виробництво, територіальний розподіл аптечної мережі тощо [1, 2, 6, 7]. Разом з тим, не розглядалися його організаційні аспекти побудови, які багато в чому обумовлюють якісні характеристики. Це й стало метою наших досліджень.

Під організаційними аспектами побудови фармацевтичного ринку розуміли такі якісні показники, як наявність фармацевтичних підприємств різних форм власності та їх деякі характеристичні дані, управління ними на регіональному рівні, кадрове та матеріально-технічне забезпечення, фінансово-економічний стан. Як об'єкт дослідження розглядалась діяльність більше 200 фармацевтичних підприємств 16 регіонів (областей) України (59,3% від їх загальної кількості).

Встановлено, що серед вивчених фармацевтичних підприємств 92,4% здійснюють тільки фармацевтичну діяльність; 7,6% поєднують її з іншими видами (торгівлею, медичною, фінансовою, посе-

редницькою діяльністю тощо). За формою власності — це державні підприємства (40,1%), з колективною формою власності (33,6%) та приватні (26,3%), тобто співвідношення між ними 1,53:1,28:1. На регіональному рівні співвідношення між фармацевтичними підприємствами за формами власності неоднакове. Так, тільки у 45,1% регіонів функціонують фармацевтичні підприємства усіх форм власності, а в інших — це державні та колективні або державні та приватні, або колективні та приватні.

Аналізом якісних показників вітчизняного фармацевтичного ринку встановлено, що серед типів підприємств найбільшу частку посідає мережа аптек — 47,2%, мережа аптек разом з їх аптечними пунктами — 23,2%, далі — мережа аптек разом з їх аптечними кіосками — 18,1% та мережа аптек з їх аптечними пунктами та кіосками одночасно — 8,0%.

Дослідження показали, що на регіональному рівні функції управління та координації їх діяльності здійснюють різні організації. У більшості регіонів (54,0%) ці функції покладені на державні і недержавні фармацевтичні підприємства (управління, акціонерні товариства, корпорації, холдингові компанії), частково — ОВП "Фармація" (24,5% регіонів). Але у 11,5% регіонів такі функції виконують управління охороною здоров'я та інші структури (обласні (міські) ради, обласні (міські) держадміністрації), що є недоцільним з точки зору рівня професіоналізму.

У подальшому досліджувалась діяльність кожного типу аптечних підприємств окремо з урахуванням вимог, затверджених Законом України "Про ліки", Постановою Кабміну України за №447 від 12.05.1997 р., а також змін, внесених Постановами Кабміну України №40 від 19.01.1998 р., №1336 від 25.08.1998 р. та №448 від 24.03.1999 р. [1, 8].

Важливою умовою створення мережі аптек є відстань між ними. Встановлено, що фактична відстань між аптеками коливається від 10 м (мі-

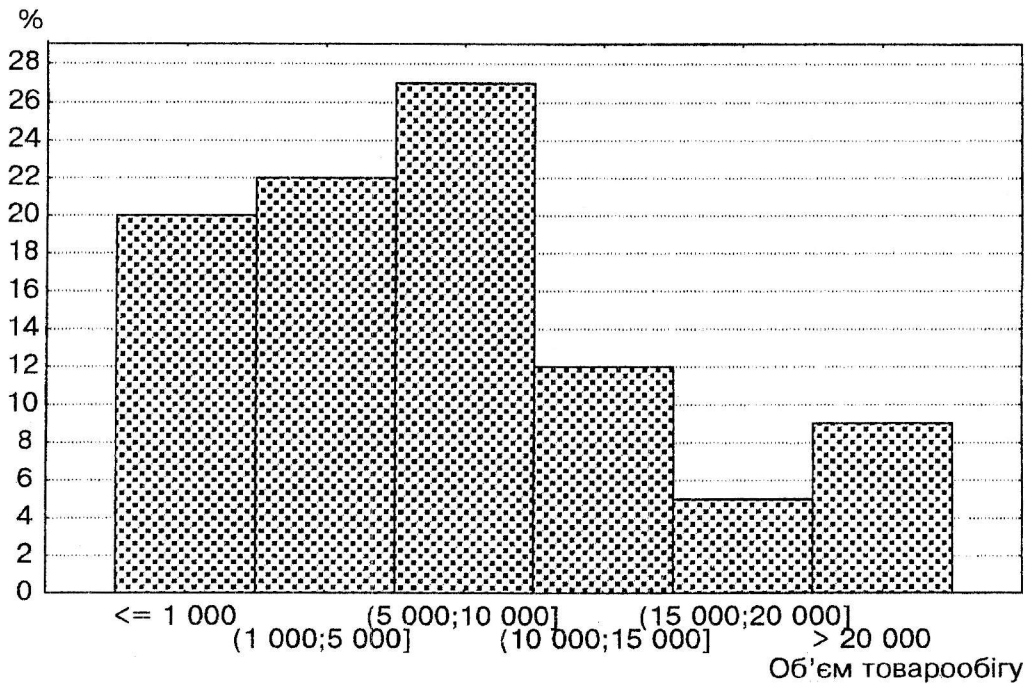

Рис. 1. Розподіл аптек за середньомісячним обсягом товарообігу (у.о.).

ська зона) до 3000 м (міська та сільська зони), а в середньому — 2300 м. За місцем розташування 82,8% аптек функціонує у містах і лише 17,2% — у сільській місцевості.

Дослідження показали, що за обсягом реалізації лікарських засобів аптеки неоднакові. Їх середньомісячний товарообіг коливається в широких межах, від 25 умовних одиниць (у.о.) до 900 тис. у.о., а в середньому складає 19 тис. у.о. (рис. 1).

У широких межах коливається і показник номенклатури лікарських засобів від 65 найменувань до 3100 або у середньому — 1100 одиниць (рис. 2).

Таким чином, можна стверджувати, що аптеки значно розрізняються за обсягом роботи, тому слід дотримуватись диференційованого підходу до них, в тому числі стосовно питань матеріально-технічного і кадрового забезпечення. Для підтвердження цього висновку були проведені відповідні дослідження.

Встановлено, що за фактичною наявністю приміщення аптек доцільно поділяти як на спеціально побудовані, пристосовані, окремі, сумішені та їх комбінації. Так, лише 35,6% аптек займають окремі приміщення, в т.ч. 5% — окремі, 25% —

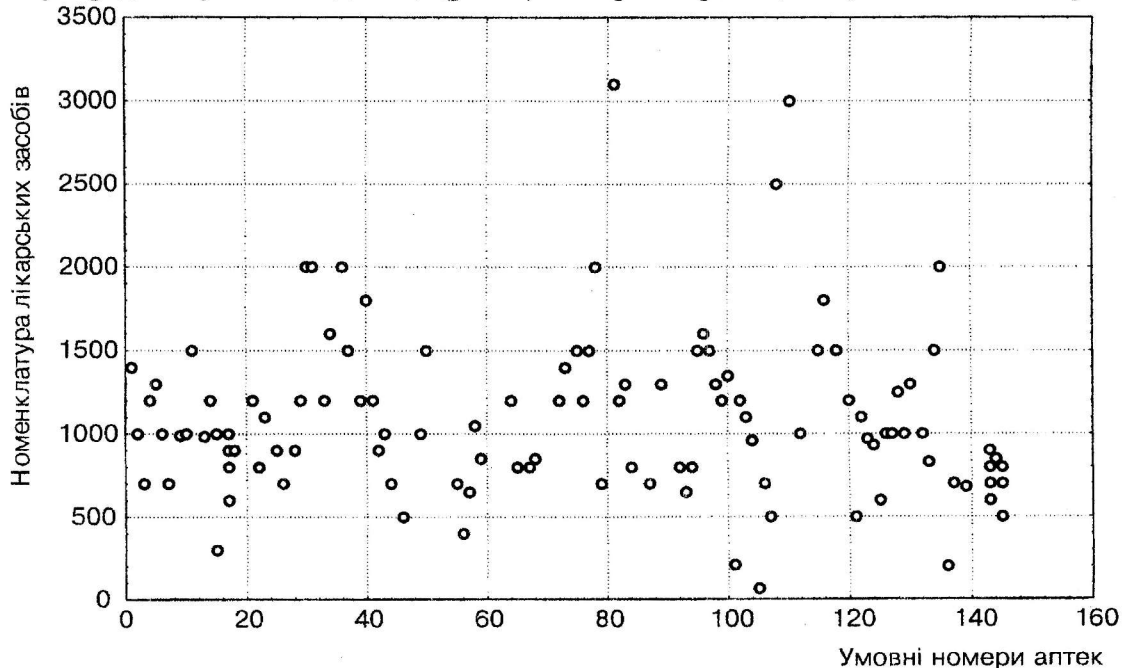

Рис. 2. Розподіл аптек за середньомісячним показником номенклатури лікарських засобів.

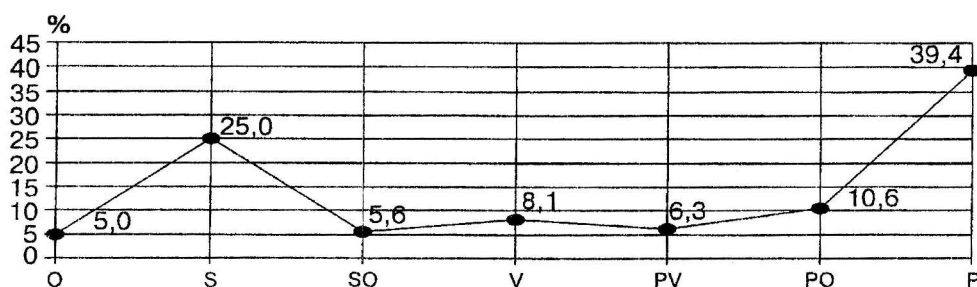

Рис. 3. Розподіл аптек за ознаками приміщень: О — окремі; S — спеціально побудовані; SO — окремі спеціально побудовані; V — суміщені; PV — пристосовані суміщені; PO — окремі пристосовані; P — пристосовані.

спеціально побудовані, окремі спеціально побудовані — 5,6%. Більшість аптек (65,4%), в першу чергу, це стосується аптек комерційних структур, займає приміщення, що є суміщеними (8,1%), пристосованими суміщеними (6,3%), окремими пристосованими (10,6%) та взагалі пристосованими (39,4%). Тобто, значна частина аптек має приміщення, що не відповідають діючим вимогам (рис. 3).

Якщо аналізувати приміщення з урахуванням їх загальної площі, то цей показник у розрахунку на одну аптеку коливається від 40 м² до 1690 м² або в середньому складає 250 м². Знову ж таки, частина аптек має приміщення, які за розміром не відповідають діючим вимогам. Встановлено, що до складу приміщень аптек не входять усі необхідні приміщення (25,4% аптек). Так, приміщення для зберігання запасів лікарських засобів і виробів медичного призначення не завжди відповідають вимогам, а у 3,8% аптек вони взагалі відсутні. Службово-побутові приміщення відсутні у 1,9% аптек, в тому числі у 40,5% аптек — гардеробна, комора для зберігання інвентаря для

прибирання, у 27,5% аптек — кімната персоналу; ще 11,8% аптек не мають свого туалету.

Дослідження показали, що 70,5% аптек виконують виробничу функцію (принаймні, отримали ліцензію на виготовлення лікарських засобів), але 22,2% з них не мають фасувальної, ще 26,9% — кабінету провізора-аналітика, 17,8% — приміщення для отримання води очищеної.

Стосовно кадрового забезпечення аптек фахівцями. Встановлено, що 90,5% аптек мають у штаті провізорів та 89,8% — фармацевтів. Разом з тим, в аптеках (як правило, комерційних) працюють фахівці без спеціальної фармацевтичної освіти. Таких аптек 63,7%.

Стосовно аптечних пунктів та кіосків виявлено, що 16,1% з них мають неізольовані площі, 3,3% мають недостатнє технічне оснащення. За таких умов номенклатура лікарських засобів у них коливається від 80 до 1500 найменувань або у середньому складає 592 найменування (рис. 4).

Встановлено, що середньомісячна реалізація лікарських засобів та предметів медичного при-

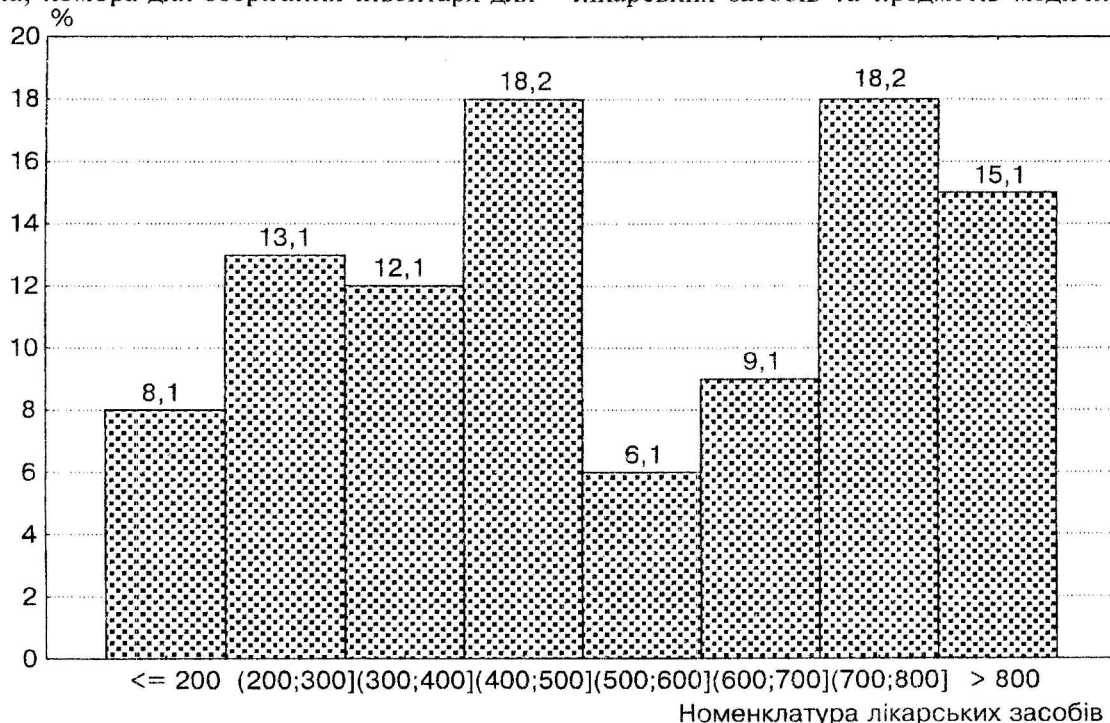

Рис. 4. Розподіл аптечних пунктів і кіосків за середньомісячним показником номенклатури лікарських засобів.

значення складає в аптечних пунктах і кіосках від 100 до 10250 у.о. або у середньому — 1439 у.о.

Порівняльний аналіз отриманих результатів показує, що на фармацевтичному ринку протягом останніх трьох років сталися певні зміни щодо його структури. Так, збільшилась мережа фармацевтичних підприємств у міській зоні (+5,7%) за рахунок її зменшення у сільській місцевості. У динаміці збільшилась кількість фармацевтичних підприємств роздрібної реалізації (з 39,6% до 65,5%). З ростом конкуренції на фармацевтичному ринку збільшилась кількість підприємств, які, окрім фармацевтичної, здійснюють й іншу діяльність (з 4,1% до 7,6%) [4, 5].

Таким чином, наявність фармацевтичних підприємств та показники їх діяльності, особливо аптек, є складовою фармацевтичного ринку, яка сут-

тєво впливає на його формування. Виявлена тенденція до їх зміни у часі, і це необхідно враховувати при розробці і прийнятті управлінських рішень на кожному етапі. Такий підхід відповідає перспективним напрямкам нарощування фармацевтичної галузі в цілому в межах прийнятої Концепції розвитку охорони здоров'я населення України [3].

ВИСНОВКИ

1. Вивчені організаційні аспекти побудови вітчизняного фармацевтичного ринку, серед яких значне місце посідають фармацевтичні підприємства.

2. Встановлено, що об'єм роботи фармацевтичних підприємств коливається в широких межах, що необхідно враховувати при обґрунтуванні напрямків покращення якісних характеристик їх діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громовик Б.П. // *Фарм. журн.* — 2000. — №6. — С. 3-8.
2. Еременко С. // *Провизор.* — 2000. — №14. — С. 17-18.
3. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України // Указ Президента України від 07.12.2000 р. №1313/2000.
4. Толочко В.М., Гудзенко А.П., Хоменко В.Н., Чешева М.В. // *Провизор.* — 1998. — №4. — С. 19-20.
5. Толочко В.М., Гудзенко А.П., Хоменко В.Н. // *Провизор.* — 1998. — №8. — С. 20-21.
6. Чумак В.Т. // *Ліки України.* — 2000. — №7-8. — С. 6-7.
7. Чумак В.Т. // *Провизор.* — 2000. — №19. — С. 6-8.
8. Юридические аспекты фармации // *Провизор.* — 1999. — Спец. выпуск. — С. 211-288.

УДК 615.1:339.13

ИССЛЕДОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ АСПЕКТОВ ПОСТРОЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО РЫНКА

В.М.Толочко, М.Л.Сятыня, А.И.Тихонов

Приведены результаты исследования организационных аспектов построения отечественного фармацевтического рынка путем изучения типов фармацевтических предприятий, объема их работы, обеспечения составом и размерами помещений, кадровым потенциалом, а также возможных путей улучшения этих качественных характеристик.

UDC 615.1:339.13

RESEARCH OF THE ORGANIZATIONAL ASPECTS OF THE HOME PHARMACEUTICAL MARKET STRUCTURE

V.M.Tolochko, M.L.Syatynya, A.I.Tikhonov

The results of research of the organizational aspects of the domestic pharmaceutical market structure have been suggested by study of the pharmaceutical firms types, volume of their providing with necessary, corresponding in structure and dimensions areas, personnel potential, as well as of the probable ways of improvement of these qualitative characteristics.